

این متن از سایت دانشنامه حوزوی "ویکی فقه" اخذ شده است.
برای آشنایی و استفاده بیشتر به نشانی www.wikifeqh.ir مراجعه فرمایید.

مغلوب بودن عقل در برابر طمع

کلیدواژه: حرص، عقل، طمع، اندیشه.

پرسش: آیا عقل انسان در برابر حرص و طمع مغلوب می‌شود؟

پاسخ: منظور امام (علیه‌السلام) در این‌جا هشدار دادن به انسان است که وقتی طمع‌ها بر او ظاهر می‌شوند استوار و مقاوم باشد تا بدان‌ها مایل نگردد و جز به طمع‌هایی که شایسته است، به گونه‌ای شایسته نزدیک نشود.

فهرست مندرجات

- ۱ - آفات حرص و طمع
- ۱.۱ - توضیح
- ۱.۲ - هشدار امام علی
- ۲ - پانویس
- ۳ - منبع

آفات حرص و طمع

امام علی (علیه‌السلام) در یکی از سخنانش در ارتباط با آفات حرص و طمع می‌فرماید:

«أَكْثَرُ مَصَارِعِ الْعُقُولِ تَحْتَ بُرُوقِ الْمَطَامِعِ؛^[۱] بیشتر لغزشگاه‌های عقل‌ها، زیر درخشش حرص و آرها است.»

معنای سخن امام علی (علیه‌السلام) این است که خداوند به انسان عقل داده تا خوبی‌ها را از بدی‌ها و هنجارها را از ناهنجاری‌ها بازشناسد. اما این عقل گاهی دچار لغزش شده و قربانی حرص و طمع می‌شود. گفتنی است که لغزش عقل می‌تواند دلایل مختلفی داشته باشد، اما طمع‌ورزی اصلی‌ترین دلیل آن است.

← توضیح

از خصوصیت عقل آن است که شایستگی دارد تا در برابر **نفس اماره** بایستد، آن‌را از پای درآورد و در مسیر خواسته‌های شایسته خود به کار گیرد. و از ویژگی‌های نفس، فریب دادن عقل و گول زدن آن به وسیله آراستن زندگانی و اندوخته‌های دنیا و دل‌بستن بدان‌ها است. پس خرده‌های سستی که از طرف خدا پشتیبانی نشده‌اند، بیشتر فریب می‌خورند و در ستیز با نفس اماره - وقتی که چیزی طمع برانگیز و خواسته‌ای از امور دنیا بدرخشد- به خاک می‌افتند. بنابر این، امام علی (علیه‌السلام) در این‌جا کلمه «مصارع» را به جهت مغلوبیت عقول و تحت تاثیر قرار گرفتن آنها از نفوس، **استعاره** آورده است، و در خواری و فرمانبری از نفوس و تاب مقاومت نیاوردن در برابر نفوس، عقل را به مردی که در **جنگ** به خاک می‌افتد تشبیه کرده است. همچنین لفظ «بروق» (درخشش‌ها) را استعاره برای آنچه از موارد **طمع**، آورده است که در تصور انسان می‌درخشد. و بیشتر اوقات علوم و خاطره‌های ذهنی را - به جهت لطافت، درخشش و سرعت حرکت- به برق‌ها **تشبیه** می‌کنند. اما این که کلمه تحت را به کار برده، برای آن است، که از خصوصیت به خاک افتادن‌ها، پایین بودن است.^[۲]

← هشدار امام علی

منظور امام (علیه‌السلام) در این‌جا هشدار دادن به انسان است که وقتی طمع‌ها بر او ظاهر می‌شوند استوار و مقاوم باشد تا بدان‌ها مایل نگردد و جز به طمع‌هایی که شایسته است، به گونه‌ای شایسته نزدیک نشود. حضرت این نکته را یادآور می‌شود که سرچشمه و آغاز بیشتر اشتباهات **عقل**، کشش نیروی شهوانی به طرف خواسته‌های خود است، با این اعتقاد که آنها را به دست می‌آورد.^[۳] خلاصه این‌که معمولاً لغزش‌های عقل در جایی است که طمعی باشد، و اگر آن طمع عقل را به غلط اندازد و بر وفق آن حکم کند، پس دچار خطا می‌شود، و در جایی که طمعی نباشد خطاهای عقل کمتر است؛ لذا انسان باید در هر کاری اندیشه کند و دست از حرص و طمع بردارد تا حکم عقل در آن کار مورد اعتماد باشد.

پانویس

۱. ↑ امام علی، نهج البلاغه، ص ۵۰۷، قم، هجرت، چاپ اول، ۱۴۱۴.ق.
۲. ↑ بحرانی، ابن میثم، شرح نهج البلاغه، ج ۵، ص ۵۹۹-۶۰۰، ترجمه، مهدی مقدم، قربانعلی، نوایی یحیی زاده، علی اصغر، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۵ ش
۳. ↑ بحرانی، ابن میثم، شرح صد کلمه امیرالمؤمنین، ص ۲۴۰-۲۴۳، ترجمه، صاحبی، عبدالعلی، تصحیح و تعلیق، الحسینی الارموی المحدث، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۸۵ ش

منبع

پایگاه اسلام کوئست، برگرفته از مقاله «مغلوب بودن عقل در برابر طمع»، تاریخ بازیابی ۱۳۹۵/۳/۱۱.